

Tóth János Attila

Víz alatti régészet extrém körülmények között

A budapesti Széchenyi lánchíd felújításához kapcsolódva a Budapesti Történeti Múzeum szakfelügyeletet látott el a terület víz alatti roncs- és tűzszerészeti mentesítése során. A felderítés előtt a Nemes és Társa Kft. magnetométerrel átfésülte a területet, majd a Szökőár Kft. ipari búvárai a víz alatt is átvizsgálták a helyszínt. A régészeti szakfelügyelet pedig lehetővé tette, hogy a Lánchíd vonalában egy 100 méter széles keresztmetszetben megvizsgáljuk, mit is rejt ezen a szakaszán a Duna. Nem okozott nagy meglepetést, hogy a második világháborúból származó kisebb-nagyobb hídroncsok mellett robbanótestek is a felszínre kerültek a tűzszerészek profi közreműködésének hála, ugyanakkor régészeti korú tárgyak is vannak a leletek között.

A búvármunka itt jelentősen eltért az általunk alkalmazott folyami felderítéstől, hiszen Budapest közepén kellett dolgozni, ott, ahol a rakpartokkal szűkített mederben jelentős a hajóforgalom. Ráadásul a hatóságok által engedélyezett búvármunka sem akadályozta meg a hajósokat abban, hogy a hullámvész elleni védelmet előíró jelzés és a hatósági hirdetmény ellenére is igen jelentős sebességgel haladjanak el a munkaterület mellett. A híd pillérjei is erős örvényeket keltettek. Ehhez járultak még a vízben fekvő nagyobb fémdarabok, amelyek az elakadás, sérülés veszélyét is magukban hordozták. Nem véletlen ezért, hogy a merülések az ipari búvárprotokoll szerint zajlottak. A bázist egy úszóponton jelentette, amelyet több horgonnyal a lehető legstabilabban rögzítettek, majd a ponton padlójába vágott nyílásba egy masszív vaslétrát állítottak, amelyet csörlővel eresztettek le a kavicsos aljzatra. A létra 6–9 méter magas vízoszlopot hidalt át. Amikor feltámadt a szél, avagy egy hullámokat keltő hajó robogott el mellettünk, a több száz kilós vasmonstrum a rögzítés ellenére is igencsak mozgott.

tapogat át egy merüléssel, amely akár másfél órán át is tarthat. Miközben küzd az áramlattal, még arra is van energiája, hogy a régész kérésére a keze ügyébe kerülő kisebb-nagyobb tárgyakat is begyűjtse és felhozza. A leletek helyét meglehetősen pontossággal meg lehetett határozni, mivel a létra felső végét GPS-szel be tudtuk mérni, a tömlő hosszából (a rajta lévő jelölések segítségével), valamint a felszálló bu-

A bűvár a felszínről folyamatosan kapta a levegőt egy, a sisakjához rögzített tömlőn keresztül. A tömlőhöz csatolva áram és telefonkábel is csatlakozott a sisakba, így a sötét vízben erős lámpa segíthette a még így is minimális (kb. 40 centiméteres) látást. A pontonon a biztosító csapat nyomon tudta követni a bűvár légzését, valamint irányíthatták, segíthették a munkáját (tömlő adagolása vagy éppen felhúzása stb.). A sodrás miatt a nehéz sisak mellett két jókora ólomcipő is járt a felszereléshez, valamint a bűvár mellényére összesen 16 kilogrammnyi ólomtéglát is rögzítettek, mindez együtt pedig majdnem 30 kiló többletsúlyt jelentett. Ezzel kellett 6–8 métert lemászni egy függőleges létrán, miközben az áramlat szinte rápasszírozta az embert a létrafokokra (egyébiránt a bűvárnak a létra áramlás felőli oldalán kellett lemásznia, hogy ne sodródjon el).

Miután a bűvár leér a fenékre, lehasal, a tömlőjét becsatolja a létra aljához (hiszen csupán ennek mentén, mint Ariadné fonala mentén, térhet vissza a létrához). S csak ezt követően kezdődik meg maga a munka. A bűvár jobbra-balra pár métert elmászva, majd folyamatosan ereszkedve egy 20–40 méter hosszú sávot

borékok helyzetéből pedig ki lehetett számolni, hogy hol kerültek elő a tárgyak. Az utolsó nap régésként magam is sisakot vettem, hogy a budai oldalon még a munka elején beazonosított nagy méretű (mint utólag kiderült, 150 kilogrammos) ágyúgolyó helyszínét átvizsgáljam. A lemenetel viszonylag simán ment, bár a padlóról a létrára átlépés a testtömegem majdnem felét kitevő felszerelés mellett nem volt kellemes. Lefele menetben a víz sodra szinte jólesően dögönyözte a hátamat. Mivel részletesen előre átbeszéltük a forgatókönyvet, a légtömlő becsatolása sem okozott gondot, s tudtam figyelni a szabályos légzésre is. Akár órákat is lent tölthettem volna, mivel a bűvárponton a hatalmas palackokban tárolt több ezer liternyi nagy-

nyomású levegő mellett kompresszor is található, tehát a felszíni palackok folyamatosan utánpótlhatóak voltak. Elkésztem végül az ágyúgolyó helyére, ahol körbenézve néhány újkori ácskapcsot és kerámiadarabot láttam csupán, és persze kisebb-nagyobb vasdarabokat. Az ágyúgolyó tehát magányos lelet, sajnos nem tartozik hozzá sem hajóroncs, sem kikötői építmény. A felderítéssel mintegy 20 perc alatt végeztem is, s ekkor jött a visszatérés. Sodrással szemben vissza kellett kúsznom a létrához, kiakasztani a kábelt, majd egy trükkös húzódzkodással a létra sodrás felőli oldalára kellett kerülnöm. Ez szerencsére elsőre sikerült is. Ezt követően szépen lassan felmásztam a létrán, három méteren egy kis biztonsági pihenőt tartva, had ürüljön ki a nitrogén a véremből. Sokkal gyorsabban mondjuk nem is nagyon tudtam volna mászni a 30 kilóval a testemen, egy igen küzdelmes csúszás-mászás után. Az utolsó szakasz volt talán a legnehezebb, amikor felértem a felszínre, majd Arkhimédész törvényének hatásai elmúltak, így teljes súlyával rám nehezedett a sok ólom. Ekkor még másfél métert kell létrázni, majd egy nagyot lépni a ponton pallójára. Szerencsére erős kezek is emeltek ott már rajtam. A felderítés végül másfél hónapon át zajlott, az ipari bűvárok pedig minden munkanap merültek. Ne irigyeljük a munkájukat!

Végül a budai és a pesti partoldal mentén, a parttól 30 méteres távolságig igen nagy számban kerültek elő tárgyak. Ezek többsége modern tárgy volt (pénztárca, telefon, szerelemlakat, korsók és poharak, rollerek stb.), de mindkét part mentén találtunk késő középkori és kora újkori (tehát régészeti korú) kerámiákat is, amelyek a Duna-part használatához kapcsolódnak. Végül két ágyúgolyó került elő a budai rakpart előtt. Ezek – feltételezésünk szerint – Buda 1686-os ostromához kapcsolódhatnak. Akkoriban a keresztény koalíció a pesti oldalról ágyúkkal, hatalmas mozsarakkal lőtte a budai várat. Néhány lövedék röppályáját vagy a puskapor mennyiségét talán elszámolták, s ezek végül a folyóba estek, ami épségben megőrizte őket számunkra. Érdeemes lesz a jövőben a kőgolyók nyersanyagát is elemezni, így talán azonosítható lesz a bánya is, ahol a golyók nyersanyagát eredetileg kifejtették. A méreteiket pedig össze lehet vetni a korabeli leltárak és leírások ágyúinak úrméretével is, így akár magukon a tárgyakon is túlmutatató adatokhoz juthatunk. A Lánchíd környékének kutatása tehát jól mutatja, hogy a Duna fővárosi szakasza milyen gazdag is víz alatti örökségben. Mennyi mindent találhatnánk vajon, ha mód nyílna egy teljes területű felderítésre is?

